

ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ
ЗА АВТОРА И НЕГОВАТА
КНИГА

chitanka.info

„Ще се преобрази и трябва да се преобрази животът! Защото не може така да продължава! С какво се занимават сега хората? Едни ядат, пият и спят като животни, а други гладуват — пак като животни. Това ли е висшето творение на природата — човекът!“ — протестира един от героите в „Иглата се счупи“. С тази книга започва зрялото, голямо творчество на писателя Гьончо Белев.

Колкото разнообразно и разностранно да е делото на един писател, в последна сметка то има един тематичен стожер, около който се редят най-сполучливите му произведения. Няма да се спирам подробно на изминатия дълъг и труден път — от увлеченията по символизма, от „Горски иммортели“ и „Тайно страдание“ до реализма и високата идейност на „Случки из живота на Минко Минин“, в които Гьончо Белев намери стожера на своите творчески усилия, а историята на българското занаятчийство — своя художник-летописец, който не смята за нужно да пролива сълзи пред затворените кепенци на бащиния си дюкян, а обърна поглед към бъдещето. Така животът на Минко Минин след първата книга от тази поредица „Иглата се счупи“ и особено след втората книга „Нови хора“ — доби широко обществено значение, излезе извън биографията на героя, стана биография на едно съсловие, което даваше облика на нашите градове и паланки в миналото. И нещо повече — даваше облик на отделни исторически моменти от живота на народа ни.

Писателят Гьончо Георгиев Белев е роден през 1889 година в град Ихтиман. Баща му е занаятчия кожухар, който с мъка изкарва хляба на своята челяд. Бързо минават годините на занаятчийското благополучие и всички — възрастни и маловъзрастни членове на семейството на кожухаря — се впрягат на борба с настъпващата немотия. Но немотията не може да бъде победена с честен труд. Такъв е законът на капиталистическото общество. Гьончо Белев завършва прогимназия в родния си град и мечтата му да учи в гимназия и в университет остава неосъществена. Бедните деца на трудовите хора нямат право да учат. Но малкото будно момче не иска да остане без образование, не иска да приеме безропотно съдбата си. С воля и труд то следва едно друго училище — голямото училище на самообразованието и живота. Гьончо Белев е кафеджийски чирак,

обущарски работник, общ работник в склад за дървен материал, дребен чиновник, писар в съда, репортьор за новини в някогашните вестници и т.н. Много изпитания минава той, но никога не забравя да чете, да се учи, да търси дружбата на по-образовани хора, от които получава първите уроци по литература и по социализъм. Участва и в трите войни — Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война. Там разбира безсмислието и жестокостта на империалистическата война и цял живот след това си остава миролюбец, борец за мир. Преди и по време на войните Гьончо Белев печата първите си литературни опити, които са напълно под влиянието на модния тогава символизъм — литературно течение, което проповядва откъсване от живота. Но тези опити са само данък на младежки увлечения. Не може младежът, който сам е изпитал всички горчила на живота, да остане задълго при една литература, която проповядва лъжливи идеали. С края на Първата световна война идва и отрезвяването на тази част от българската интелигенция, която преди още се е заблуждавала. Идва и Великата октомврийска социалистическа революция. Гьончо Белев е вече съчувственик на тесните социалисти. Той постепенно разбира, че само Българската комунистическа партия, която след войните става единственият и най-могъщ закрилник на народните интереси, ще доведе трудещите се до жадуваните брегове на човешкото щастие. През 1923 година Гьончо Белев издава първата си книга с разкази. Но и в тези разкази писателят е още далече от борбите на народа. Неговите политически възгледи още не са преминали в областта на литературното му творчество, той още не съзнава истината, че литературното дело трябва да бъде част от общото дело за освобождение на народа.

След цяло десетилетие безработица, глад и унижения, писателят публикува през 1933 година втората си книга разкази „Филм и каменни въглища“, а през 1936 година, влиза в литературния кръг „Кормило“, който издава вестник под същото име. Тук той е в средата на прогресивни писатели като Людмил Стоянов, Георги Караславов, Христо Радевски, Николай Хрелков, Орлин Василев и др. Гьончо Белев става член на първото дружество за българо-съветска дружба и оттогава името му добива широка известност като име на писател антифашист и борец за мир и дружба със Съветския съюз. Започва нов период на творчество, в който Гьончо Белев създава книгите „Бентът

трещи“ през 1936 година, „Животът си тече“ през 1937 година, „Пукнатини“ през 1938 година. През 1938 година той е делегат на конгреса за мир в Париж, в който участвуват прогресивни писатели от цял свят. Плод на неговите впечатления и размисли на този конгрес е книгата „За маслиненото клонче в Париж“ (1939). По това време излизат малкият сборник разкази „Другият мир“ и първата част от поредицата „Случки из живота на Минко Минин“ — романът „Иглата се счупи“. След хитлеристкото нахлуване в България през 1941 година Гьончо Белев, както и всички останали прогресивни български писатели, не може да печата по вестници и списания и да издава книги. Едва през 1945 година излиза на бял свят втората част от „Случки из живота на Минко Минин“ — романът „Нови хора“. През 1952 година излезе третата част — „Червена заря“, а през 1958 година бе публикувана и четвъртата част — романът „Действие първо“.

По същото време Гьончо Белев написа и две други книги — „Какво видях в Америка“ (1948), „Пътуване из демократична Германия“ (1951) и напоследък „Картини из Румъния“. Както се вижда по заглавията, това са пътеписни книги — очерци за пътуванията на автора в САЩ, Германската демократична република и Румъния.

Гьончо Белев получи на своята шестдесетгодишна признанието на народа, Партията и правителството. За целокупната си прогресивна писателска дейност той е лауреат на Димитровска награда и носител на високи отличия. Неговите книги, особено поредицата „Случки из живота на Минко Минин“, непрекъснато се преиздават и намират нови и нови читатели.

Такъв е дългият, сложен и мъчителен житейски и творчески път на писателя Гьончо Белев — детето на разорения ихтимански занаятчия кожухар, което израсна като признат и любим писател.

В какво се състои своеобразието на поредицата „Случки из живота на Минко Минин“, първата книга от която, „Иглата се счупи“, излиза от печат, пригодена за учащата се младеж под заглавие „Патилата на едно момче“?

На времето нашата прогресивна критика — още през 1940 година — посочи сходството на Гьончо Белевите „Случки“ с Вазовите битови повести и разкази. Спокойствието на еснафския бит,

застоялостта на живота, липсата на събития в малкия градец Стипоне, душевната първичност на героите от „Иглата се счупи“ приближават в много отношения тази книга до битовите творби на нашия класик. В своята първа редакция „Чичовци“ има подзаглавието „Картинки от типове и нрави български в турско време“. Случките из живота на Минко Минин са картинки от типове и нрави в българските еснафски градчета след Освобождението от турско иго. Но и тук свършва сходството. Друго обществено съдържание навлезе в книгите на Гьончо Белев. Животът става вече друг, хората стават други — неспокойни и бързи, съдбите им биват въввлечени в дяволския водовъртеж на стихийното разрастване на капитализма. Писател-реалист като Гьончо Белев не можеше да остане само битоописател, спокоен разказвач. Настъпва новата по думите на самия Вазов „хаотическа епоха, пълна с прозаическа суровост и дребно боричкаме на събудените страсти, под влиянието на която се намираме подир извършването на великия акт на освобождението ни“.

Ние ще видим трагедията на бае Божин от първия том на „Случки из живота на Минко Минин“ — „Иглата се счупи“. Кожухарят с една игла, бод по бод, изкарва хляба на своята челяд. А челядта се мести ту от новата къща в старата, ту от старата къща в новата според печалбата от продадените кожуси и калпаци. Животът е станал несигурен. Има някаква спотаена тревога в привидната безметежност на живота на стипонския кожухар, който все по-често не може да си прибере разноските. И Орце Солунчето идва. Той отваря магазин за готови стоки — фабрични калпаци и кожуси, налага модата на каскетите, на вълнения купешки плат, на басмата.

„Сега когато обгръщам мислено живота на баща си — казва Минко Минин, — струва ми се, че го виждам като акробат да ходи по дългото въже на живота с кожухарската игла в ръка вместо прът за равновесие. Но тя не беше в състояние да го задържи, счупи се и той падна“... Това неравновесие е не само икономическо, то е и душевно, нравствено. Не помага старата еснафска максима за преуспяване в живота: „Работи, додето ти се опулят очите; пести, додето ти държи коремът!“ Руши се старата икономическа и социална среда, капитализмът всекидневно, всекичасно пуца нови и нови пипала, грубо и безцеремонно той разкъсва бита и смущава душевността на еснафа, подиграва се с неговия морал и установява своя „нов морал“,

морала на хищничеството и гоненето на парата. Вече не бодът, а парата решава въпросите. Въпроси на живот и на смърт!

Новото, което Гьончо Белев внесе в пресъздаването на този трагичен, но неизбежен ход на историческата съдба на еснафството у нас, е ясният, верният, трезвият поглед върху нравственото крушение на дребния собственик. Неговото творчество добива трайна цена, защото е художествена документация на своеобразието на нашето обществено развитие след Освобождението, когато българският капитализъм бързаше в едно-две десетилетия да свърши това, което европейските му роднини извършиха за столетия. Пръв Гьончо Белев се опита от позициите на комунистическата идейност да покаже като художник хората и нравите на онова време.

В „Чичовци“ конфликтите завършват със здрав смях в „кабинета“ на бея и с няколко удари на неговия бастун-„мексиканец“. След разнищване случая с „прокламацията“, написана от бакалския слуга на Иванчо Йотата, хаджи Смион спокойно изува лявата си калевра в кафенето и по своему „драматизирва“ преживяното. Тук няма трагедия, няма драма. Всичко отново утихва и животът продължава да си тече безметежно в своето вековечно русло. Иванчо пак отваря дюкяна си и гарантиран от конкуренция, известява на мющерииите си, че са му дошли „маслини от важна степен и с твърде способна цена“!

Но в „Иглата се счупи“ няма кой да отвори дюкяна на бае Божин след неговата смърт. Пък и той самият още приживе го бе затворил, задушен от Орцето. Не случайно, когато децата изхлипват от вестта за смъртта на бащата печелник, лелята съкрушено извиква:

— Леле божичко, какво ще ви прави майка ви!

„Не каза обичайното «бог да прости» — тълкува тия думи Минко. — В този момент нашата сиромашия й се виждаше по-страшна от смъртта“.

Така завършва първият том от „Случките“, в който като основен мотив звучат думите на един от неговите герои: „Не може така да се продължава!“

В „Иглата се счупи“ няма единен разказ, както обикновено сме свикнали да четем в други романи. Тук се нижат епизод след епизод, случка след случка, които се обединяват само от образите на Минко Минин, на семейството му и на всички хора, с които той се среща. Също като в някоя голяма картина: гледаш отблизо и виждаш само

отделни петна, но отдалечиш ли се на няколко крачки, виждаш образи, виждаш цялата картина. Ту ти става весело, ту изпитваш болка и съжаление към сиромашките деца като Минко, като неуморния Данчо бабин Сусин и другите палави момчета. Колко лошо са живели някога хората и все пак не са губили своята жизнерадост, своите пориви за живот и подвизи! Веселите и тъжни случки се сливат в една картина на някогашния живот, който е тъй различен от днешния и който все пак ни е тъй близък, защото е живот на нашите бащи и дядовци. Ние сме отхвърлили завинаги лошото от стария живот, за да запазим хубавото от него. Такава е великата сила на книгата: като ти показва старото, тя те учи да обичаш и да цениш сегашното и да се стремиш към още по-хубаво бъдеще, както се е стремил Минко Минин.

„Патилата на едно момче“ излиза в ново издание по искане на малките читатели.

Книгата е преведена на руски и украински език.

Няма съмнение, че спечелил един път сърцата на малките си читатели, писателят ще събуди у тях интерес и към другите си книги. Така, когато пораснат, в творчеството на Гьончо Белев те ще намерят още един извор на любов към своя народ и на знания за неговото минало.

Веселин Йосифов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.